

УДК 070:338.48(477.74-21)“2022/23”
DOI <https://doi.org/10.32782/2710-4656/2023.2.2/21>

Задорожня А. Г.

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

Андрейчук В. В.

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

ВІЙНА РОСІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ (2022–2023): ЩО ПРО КУРОРТНУ ОДЕСУ ПИСАЛИ INTERNET-ЗМІ

Стаття присвячена проблемі рекреаційного розвитку відомого курортного міста на Чорноморському узбережжі під час геноцидної війни росії проти України. Основна увага приділена подіям, які відбувалися у перший рік повномасштабного вторгнення. Визначено, яку роль відведено гостинній Одесі для людей, які вимушені були покинути житло на сході країни, де відбувалися цілодобові ракетні атаки, велся бойові дії, а частина території лишалася під окупацією. У період, коли туристична сфера занепадала і мандрівники не змогли відвідувати країну, українці з інших регіонів знаходили кров у приміщеннях санаторіїв та покращували психологічний стан, відволікаючись на прогулянки містом й культурні події.

Розглянуто особливості підготовки представниками електронних ЗМІ матеріалів про подорожі Одесою та регіоном, питання щодо проведення екскурсій у цей час та перспективи їх розвитку. До аналізу увійшли матеріали одеських журналістів, представників туристичної сфери, істориків, краєзнавців та екскурсоводів, які представляють інформацію щодо сучасного стану розвитку представленої індустрії на власних чи групових сторінках соціальних мереж. Здійснено аналіз публікацій вітчизняних та іноземних експертів, журналістів, які пишуть про зміни у даній сфері, пов'язані з атакою росіян.

Сутність проблеми зводиться до того, щоб дослідити процес перевтілення загальноприйнятого туризму на естримально-пізнавальний туризм. Визначено основні складові індустрії подорожей, де особливе місце відведено національно-патріотичному вихованню. Йдеться про стан одеських пляжів, загрози для відпочивальників, зміну обліку історичного центру, появу нових символів міста. Розкривається роль плакатів як засобу пропаганди патріотизму та консолідації населення. У статті наводиться детальний опис відомих та інноваційних видів туризму. Проаналізовано причини їх появи та визначено перспективи розвитку.

Ключові слова: війна росії проти України, мілітаризована Одеса, Internet-видання, соціальні мережі.

Постановка проблеми. Новому курортному сезону в сонячній Одесі не судилося відкритися в черговий раз. Війна рф проти української держави негативно вплинула на всі сфери життєдіяльності й туристична не стала виключенням. Подорожня журналістика, яка цілковито пов'язана з відпочинком та мандрами теж переживає суттєві трансформаційні зміни. У перші місяці повномасштабного вторгнення було помітно, як спустошилися полиці газетних кіосків. На продаж йшли застарілі журнали з публікаціями про мандрівки та цікаві міста світу. Аналогічна ситуація відбувалася у Всесвітній павутині – головна увага була прикута до подій на фронтах та масових переміщень українців. Лише низка видань змогла зберегти своє місце в Internet і зосередитися на болючих для міста питаннях. Водночас представники ЗМІ перетворилися на військових журналістів чи

фіксерів, які супроводжували іноземних колег на фронт чи у населені пункти, зруйновані окупантами. Тож актуальність теми дослідження зумовлена суттєвими змінами у тревел-журналістиці, зокрема у діяльності представників ЗМІ, які надають інформацію про екскурсії, визначні місця та подорожі у віддалені куточки регіону.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Тимчасове перепрофілювання подорожньої журналістики стало точкою перетину інтересів як експертів, так і представників медіа чи письменників. Прикладом мандрівки у небезпечні місця під час вторгнення слід визнати воєнний щоденник редактора, журналіста Євгена Шишацького. Одразу слід зазначити, що книга не стосується Одеси, у центрі уваги – дорога на Маріуполь. На початку окупації рідного міста під обстрілами лишалися мама і друзі автора, з якими обірався

зв'язок [25]. Військові щоденники про події, які охопили Одещину на своїх вебсторінках ведуть доктор екологічних наук Іван Русев та культурний оглядач Лілія Штекель. Перший дослідник щодня звітує про фауну Тузловських лиманів, яка знищується діями окупантів, друга – ділиться емоціональним станом юних глядачів театральних вистав.

Відомий на теренах Австрії та Данії письменник П'єр Ніхольм, який працював військовим журналістом на Близькому Сході та Балканах, у колонці щоденної газети Королівства Данії «Ютландська пошта» (1871 р.) описував подорож Україною, зустрічі з мешканцями, очільниками, військовими Києва, Миколаєва, Харкова, Львова, Ужгорода, Полтави та Одеси. Місто на березі Чорного моря, де стоять ворожі кораблі, автор назвав фортецею війни. Тут свого повернення додому чекають мешканці східних регіонів, яким вдалося втекти. [9] Більшість розповідей увійшли до літопису «Шляхами кривавої країни» про незламний дух українців.

Французький публіцист Бернар-Анрі Леві, як і австрійський гість, визнає Одесу місцем, де можна відчутися у Європі. Однак відволіктися від війни йому не дають барикади, наявність військових та забиті фанерою чи обклеєні скотчем вікна. Вони всюди: на об'єктах культури, закладах освіти та харчування [14]. Автор проводить паралелі життя одеситів у мирній та мілітаризованій Одесі. Якщо раніше місто переймалося питанням, чим задовольнити туристів, то наразі – де взяти зброю.

Ретроспективний огляд річних подій, які тотально змінили життя у курортному місті представило «Суспільне». Журналісти регіонального мовника наочно продемонстрували зруйновані будинки, укріплення вулиць, бронзову скульптуру герцога де Рішельє у мішках з піском, мінну загрозу на пляжах, плакати з фразами, які стали легендарними, демонтовані таблички російських міст-побратимів, зруйновані внаслідок ракетного удару ЖК «Тірас», ТЦ «Рив'єра», дев'ятиповерхівка та бази відпочинку у Сергіївці й Затоці. Останнє селище залишилось без десятків будинків, дачних ділянок та торговельних павільйонів. В даному ЗМІ згадали й про блекаут, виставку знищеної російської техніки на 411-й батареї, демонтований пам'ятник «Засновникам Одеси» з Катерининської площі [11].

Мета дослідження передбачає теоретичне обґрунтування тревел-журналістики в контексті відкритої агресії Росії та розгляд метаморфоз, що її торкнулися.

Звідси автори ставлять перед собою розв'язання наступних завдань:

1. Визначити тревел-контент Internet-видань та соціальних мереж Одещини у зазначений період.

2. З'ясувати роль журналістів, відомих екскурсоводів та краєзнавців у розвитку екстремально-пізнавального туризму в мілітаризованій Одесі;

3. Проаналізувати, як змінилася риторика туристичного міста.

Об'єкт дослідження – подорожня журналістика Одещини під час війни. Предметом є трансформаційні процеси даної сфери протягом року війни.

Виклад основного матеріалу. Від атак «рузкаго міра» толерантне, гостинне місто на узбережжі Чорного моря перетворилося на своєрідний форпост та притулок для переміщених мешканців зі сходу країни. У мирний час, за неофіційними підрахунками «Агенції розвитку туризму», в курортний сезон галузь приносила від 15 до 30% економічного розвитку Одеси (з урахуванням туристичного збору, транспортних послуг, діяльності ресторанів, продажу алкоголю, організації екскурсій та ін.). Голова правління Агенції Роман Козловський переконаний, що наразі наблизитися до показників хоча б на третину цілком реально: *«Якщо міни приберуть, то попри ризики та повітряні тривоги, можна розраховувати на приїзд туристів. ...у багатьох немає можливостей поїхати кудись до умовної Туреччини, і вони б хотілидесь розслабитись та «відпочити» від війни»* [27].

З огляду на те, що Одеса виглядає відносно безпечною, туризм у звичній інтерпретації почав виконувати реабілітаційну функцію. Постійні повітряні атаки на область, міни у морі та укріплення вулиць вплинули на медійні наративи у сфері подорожньої журналістики. На шпальтах газет наразі не зустріти про туристичні маршрути, проте на тему мілітаризованого туризму іноді пишуть в електронних ЗМІ. Щодо визначних пам'яток архітектури та історичних місць, про них продовжують розповідати блогери-екскурсоводи на сторінках соціальних мереж. Отже, тезисно спробуємо передати риторичку воєнної Одеси.

І. Туристи перетворилися на вимушених «переселенців». У вирії останніх подій «потерпілі від війни» не бажають відпочинку та розваг на березі моря, а просто намагаються вижити. Загалом Одещина прихистила більш ніж 116 тис. українців зі східних регіонів, зокрема 35 тис. дітей (місто Одеса – понад 46,6 тис. тимчасово пере-

міщених осіб (ТПО)) [4]. Саме тут вони змогли почуватися більш безпечно, відшукати тимчасове житло. За даними проєкту Кабміну «Прихисток», у лютому 2023 р. одесити пропонували понад 1800 помешкань [2].

Для мешканців міст, які не пустили ворога по суходолу, були організовані безплатні екскурсії та культурні події. Сюди можна віднести фотовиставку «Ангели Чорного моря» у Літньому театрі, благодійний джаз на Книжці, екскурсії до Динопарку чи Театру опери та балету. ТПО мали нагоду безплатно відвідувати Одеський зоопарк. Про нього підеться окремо. Згодом відновилися екскурсії (єврейська, храмова, кримінальна Одеса, катакомби, одеські дворики), вистави для дітей. Спектаклі почали показувати в укриттях. Про це на сторінці в Facebook розповіла завіт Одеського театру юного глядача ім. Юрія Олеші Лілія Штекель. За її щоденником війни можна відстежити, як змінювалося місто після ракетних обстрілів 24 лютого: «Сімдесят третій день війни... Тривога залунала незадовго до початку вистави. Так ми ж у бомбосховищі граємо... Кожен обстріл забирає багато сил – ми нервуємо. Боїмося» [25].

Знавець архітектури Дмитро Шаматажі під час екскурсій розкриває нові функції історичних будівель, де, наприклад, відкриваються волонтерські пункти [15]. У соцмережах відомий прогулковод ділиться інформацією щодо реставраційних робіт, які продовжилися під час війни [23]. Своєрідні фотоекскурсії туристичних локацій на сторінках популярних одеських Інтернет-груп влаштовують учасники «Одеса творча» та «Прогулянки Одесою й Одеською областю». Перша повністю перейшла на державну мову, на заставці іншої групи з'явився протитанковий «їжак». Аналіз побаченого демонструє Сергія Ельміру як одного з кращих мандрівників нетрями регіону та катакомбами. Фотографи групи та поціновувачі ностальгічних знімків – Борис Гройсман, Юрій Швалов, Володимир Белозерцев, Іван Калина.

II. Центр міста покриття барикадами та «їжаками». Подібні заголовки почали з'являтися в Internet у перші дні широкомасштабного вторгнення. На той час низка регіональних ЗМІ вже перестали працювати чи скоротили штат до критичного мінімуму. ЗСУ розповсюдила перші заборони та обмеження на фільмування. Кореспондентка Марія Добровольська влучно передала вуличну атмосферу: «У кафе та ресторанах – багато вільних місць або вони не працюють. Вікна музеїв та галерей закриті дошками. Навколо пам'ятників навалені мішки з піском...

Про те що Одеса все ще готується до можливої висадки ворожого десанту, свідчать і вогневі точки, облаштовані на приморських вулицях» [9]. До міста почали навідуватися поодинокі іноземні спецкори, публіцисти. Французький письменник Бернар-Анрі Леві ділиться враженнями про побачене: «На жаль, Опера зачинена. До неї веде Дерибасівська, пішохідна вулиця, де колись було повно народу. Зараз вона порожня. Усі сусідні вулиці ...всіяні барикадами й вбраними у форму добровольцями територіальної оборони. Часто це дуже молоді люди, які ніколи в житті не тримали зброї в руках» [14]. Військовий журналіст П'єр Ніхольм відверто захоплювався одеськими бульварами, сонячними площами, стильними особняками з тихими внутрішніми двориками. Він назвав Одесу зменшеною версією Парижу чи Риму в давні часи, з іншого боку місто готове оборонятися: «Знамениті Потьомкінські сходи, які з'єднують центр міста з набережною, недоступні для відвідувачів... Одеса не є невразливою, але місто добре захищене. Авіаудари відбуваються регулярно» [29]. Він пише як одне з найгарніших та дружніх міст Європи повертається до життя. На Дерибасівській публіцист зустрівся з мешканкою сходу на інвалідному візку. Поряд з нею діти бавилися мильними бульбашками. Тут вони «реабілітуються» від жахів бойових дій. Для порівняння, подорож П'єра до Харкова виявилася небезпечною, а умови – непридатними для життя. У повітрі стояв присмак горілої деревини. Показово, що під час мандрівки європейський гість перечитує «Вічний мир» Іммануїла Канта, а його вітчизняний колега Євген Шишацький, повертаючись до Маріуполя – «Час жити та час помирати» Еріх М. Ремарка.

Євген розповів, як долав шлях до рідного міста через пів країни, по бездоріжжю, під загрозою обстрілів, як давав хабаря на «деенерівському» блокуванні, бо іншого вибору не було – проходив допит у військовій комендатурі, чекав вердикту у буцегарні на 27 людей: «Усе було живо-принизливо-огидне у своїй реальності... Прокурена переповнена камера, до якої ледь дістає повітря з коридору. Брудні руки. Чоловіки вперемішку з жінками. Бутлі із сечею. Вода з крана. Неможливість виспатися» [26]. Вивезти людей зі зруйнованого міста йому все ж вдалося.

III. П'ять російських міст-побратимів зчезли з пам'ятного знаку на Думській, а імператриця полишила Катерининську площу. Серед демонтованих вказівників – таблички Волгограду, Москви, Ростова-на-Дону, Санкт-Петербургу та

Таганрогу. Останній серед них – найближча точка до Одеси (628 км), далі укриття втеклого президента-зрадника Віктора Януковича – Ростов. Рішення позбавитися «побратимів»-агресорів у квітні було прийняте на позачерговому засіданні виконкому. Водночас у парку Шевченка на Алеї Слави чорною плівкою закрили монумент з написом «Місто-герой Москва» [21]. Протилежні наміри продемонстрували французький Марсель, Йокогама в Японії, Сулу у Фінляндії та Регенсбург у Німеччині. Вони одні з перших надали допомогу у вигляді пожежних машин, медикаментів та одягу, провіанту.

Дискусії щодо ролі у появі Одеси Катерини II торкнулися кожного регіонального ЗМІ. Одні вперто називали її засновницею, інші – окупанткою Гаджибею. Експерти пояснюють, що етнічна німкеня лише перейменувала місто, а «рескрипт» передбачав розбудову місцевого порту. До мережі потрапила інформація, що гроші на реставрацію сучасного пам'ятника були виділені не місцевим депутатом Русланом Тарпаном, а кремлівською організацією «Россотрудничество», на яку Україна наклала санкції за контрабанду. Цю тему на сторінках сайтів активно розглядали такі експерти, як директор ГО «Суспільство та історична спадщина», історик Олександр Бабіч, керівник Південного міжрегіонального відділу Українського інституту національної пам'яті Сергій Гуцалюк та ректор Одеського педагогічного університету Андрій Красножон. Вчені запевняють, що історія міста нараховує шість століть. *«Забути про те, що були козаки, татари, османська історія, скіфи. Це те ж саме, якщо нас завоює росія, приходять війська, займають, наприклад, Южне, перейменовують його на Шайгу і починають крутити історію з того дня, як завоювали. І все що було до – історія заводу, порту, створення і розбудови міста – просто зникає»*, — коментує Олександр Бабіч. Режисер-документаліст Павло Майстренко зауважив, що на відміну від Катерини, *«князь Вітовт володар тодішньої литовсько-руської держави, відвідав Кочубіїв»* (залишки поселення з 1421 р. розташовані під Приморським бульваром) [8]. Окрім пам'ятника «Засновникам Одеси» демонтовано монумент російському полководцю Олександрову Суворову.

IV. Вулиці прикрасили патріотичні плакати та символічні котики. Кожен змагався за своє місто власною зброєю. Художники та пропагандисти збиралися у закритих приміщеннях з метою згуртувати населення. Гасла, які одного ранку прочитали мешканці, викарбувалися у пам'яті

кожного одесита. Йшлося про корабель та Одесумаму, яку не слід чіпати, а також *«Разом до перемоги!»* та *«Все буде Україна!»* [12]. Екскурсії містом «Мурликаюча Одеса» раніше обмежувалися скульптурними композиціями, які митці поступово створювали на лавках, підвіконнях, огорожах чи сходах. Однак після спроби ворога атакувати місто, тварини-обереги один за одним з'являлися на фасадах будівель [6]. Ініціатива належить уродженцю Одеси Ігорю Матроскіну, перші роботи якого були створені ще у 2010-му році. Войовничого персонажа розробив його товариш Деніс Білий та започаткував AnimaLBWS у 2017 році. Вуличні художники задалися метою підняти настрій та бойовий дух українців [7]. Наразі патріотичний стріт-арт можна побачити чи не у всіх закутках Одеси.

V. Купання в морі – небезпека, а пісок – основа для укріплення. За офіційною інформацією, в самий розпал сезону – 2022 на узбережжі Чорного моря було виявлено понад 10 ворожих мін [13]. Деякі з них приносило хвилями на пляжі. Не обійшлося без жертв. Спікер оперативного штабу Одеської ОВА Сергій Братчук озвучив разучі цифри, які відтермінували відкриття пляжів на невизначений термін (весною 2023 року частина пляжів стала доступною для населення). Тоді росіяни офіційно визнали, що розкидали у воді понад 400 штук мін [3].

Замість інформації про підготовку до курортного сезону в мережі з'явилися повідомлення про масовий вивіз піску з узбережжя *«для захисту різних цивільних та військових об'єктів»* [16]. Попри критику деяких місцевих, мешканці власноруч завантажили близько 15 тисяч тонн піску [1]. Чимала кількість мішків пішла на укріплення пам'ятника герцогу де Рішельє.

VI. Екоцид та приреченість мешканців зоопарків. Ще одна туристична локація, яку особливо полюбляють діти, опинилася під загрозою виживання, більшість диких тварин визнані нетранспортабельними. Соцмережами ширилася інформація, що звіринець зіштовхнулася з дефіцитом кормів. Співробітники годували підлеглих власним коштом, розуміючи, що зоопарк неможливо евакуювати, за виключенням окремих видів. Навіть у Другу світову війну такі території продовжували функціонувати під обстрілами та бомбардуваннями (як Лондонський чи Миколаївський) [17]. Гендиректор КП «Одеський зоопарк» Ігор Беляков увесь цей час на сторінках Fb розповідав про події у вольєрах, акваріумах, тераріумах [24]. Згодом ситуація нормалізувалася. До

установи почали привозити і тварин, яких одесити залишили, тікаючи від повітряних атак.

Водночас на територіях заповідників від дій російських загарбників морські мешканці отримували акустичну травму, тварини, птахи – контузію, гинули у лісних пожежах, які влаштовували карателі з метою запобігання утворення українського партизанського руху. Від дій нападників потерпала екосистема Нацпарку «Тузовські лимани». Доктор екологічних наук парку Іван Русев на своїй сторінці Fb щодня ділився власними спостереженнями про мирних гостей з рф – перелітних птахів, про залишки ссавців, яких море викинуло на узбережжя та ін. Майже кожна назва під його фото нагадувала про війну. Окупантів еколог по-науковому називав андрофагами (людожерами, які мешкали між Дніпром і Доном на півночі від Скіфії). Вчений пояснив, що *«внаслідок використання гідролокаторів (сонарів) створювались потужні звуки. ...дельфіни потрапляли у зону опромінення навігаційних приладів суден, що виводило з ладу їх органи навігації та ехолокації»* [22]. Виявилося, що море викидає на берег лише 5% від всіх загиблих тварин, решта йде на дно, що не дозволяє вести чітку статистику. Загальна кількість загиблих китоподібних перевищила 50 тис. особин.

VII. Історичний центр Одеси опинився під захистом ЮНЕСКО. Подія 25 січня 2023 року дала одеситам можливість відчутти себе під опікою міжнародної організації – спеціалізованої установи ООН з розвитку освіти, науки, культури. ЗМІ стрімко ширився вираз Гендиректорки ЮНЕСКО Одрі Азуле: *«Одеса – вільне місто, світове місто, легендарний порт, що лишило свій слід у кіно, літературі та мистецтві, таким чином перебуває під посиленням захистом міжнародної спільноти»* [28].

Включення до спадщини вимагало від місцевої влади створення єдиного представництва з розгалуженою структурою, що призвело до виникнення нового Департаменту культури, міжнародного співробітництва та європейської інтеграції Одеської міської ради, який став правонаступником повноважень двох департаментів та Управління з питань охорони об'єктів культурної спадщини [18].

Кураторка платформи культури пам'яті Минуле/Майбутнє/Мистецтво, докторка філософських наук Оксана Довгополова зосередила увагу на тому, що подібне рішення – величезна відповідальність перед світом та нащадками. Вчена виокремила низку важливих моментів, які надають історичному центру високу культурну цін-

ність: центр зберіг регулярне планування за планом Франца де Волана; урбаністичну структуру мультикультурного міста кінця XVIII–XIX століть; еkleктичні архітектурні стилі від віденського бароко до класицизму; центром Одеси стала не адміністративна будівля, а саме культурна інституція – театр (саме його відвідав Генсек ООН Антоніу Гуттереш. Подібний візит став першим в історії [20]). Ще одна важлива деталь полягає у тому, що Одеса як місто зустрічі цивілізацій передбачала реалізацію сучасного проекту на базі зниклого простору – колишньої турецької фортеці (йдеться про план де Волана «План міста Гаджибея з військовою гаванню та пристанню для купецьких суден») [10]. Таким чином, внесення до спадщини ЮНЕСКО перетворило Одесу у культурну зброю, яка надає більшої ваги злочинам з боку російських окупантів.

Висновки. Сутність вищевикладеного зводиться до того, що після повномасштабного вторгнення тревел-журналістика за ознаками наближається до військової журналістики, а звичний нам туризм носить національно-патріотичний характер. Працювати представникам ЗМІ доводиться у касках, бронежилетах з акредитацією ЗСУ та низкою додаткових професійних обмежень. Усе це відображається на змістовному наповненні текстів.

Із зазначених вище наративів випливає, що зміни у місті торкнулися наступних речей та явищ:

- розвиток туризму в Одесі направлений на посилення резильєнтності постраждалих людей;
- забарикадованими виглядають вулиці та будівлі;
- переглянуто відношення до пам'ятників та пам'ятних знаків;
- з'явилися нові символи з патріотичним контекстом;
- культурне життя наповнилося виключно українським національним змістом;
- морське узбережжя стало непридатним для відпочинку;
- екосистема зазнала вагомих, місцями невірних руйнувань.

Аналіз матеріалів на задану тематику свідчить про відкриття нової віхи розвитку туристичної сфери Одеси, де значне місце відводиться естримально-пізнавальному напрямку відпочинку. Безумовно, в повоєнний період подорожня журналістика повернеться у звичний потік, проте сучасні напрацювання доповняться тревелогоми про екстремальні мандрівки, поїздки у місця, де творилася історія, про незламність та героїзм українців.

Список літератури:

1. Бережанський Ігор. Одесити вручну завантажили 15 тисяч тонн піску в мішки і місто поволі повертаються до мирного життя. *Новинний сайт «ТСН»*. URL: <https://tsn.ua/ato/odesiti-vruchnu-zavantazhili-15-tisyach-tonn-pisku-v-mishki-i-misto-povoli-povertayutsya-do-mirnogo-zhittya-2020648.html>. (дата звернення: 26.03.2022).
2. Житло для біженців. *Державний сайт України «Прихисток – прихисти своїх»*. URL: <https://prykhystok.gov.ua> (дата звернення: 10.02.2023).
3. В Одесі озвучили прогнози щодо курортного сезону. *Аналітичний портал «Слово і діло»* від 4 травня 2022. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2022/05/04/novyna/suspilstvo/odesi-ozvuchyly-prohnozy-shhodo-kurortnoho-sezonu>. (дата звернення: 11.02.2023).
4. В Одеській області перерахують переселенців. *Інтернет-видання «Ізбірком»* від 11 жовтня 2022 р. URL: <https://izbirkom.org.ua/news/obshchestvo-19/2022/v-odeskij-oblasti-skoreguyut-kilkist-pereselenciv/> (дата звернення: 11.10.2022).
5. Віртуальна Одеса. *Офіційний сайт Одеської міської ради*. URL: <https://omr.gov.ua/ua/odessa/virtualnaya-odessa/> (дата звернення: 01.11.2022).
6. Вірю в ЗСУ. Одеський художник прикрашає вулиці міста графіті з патріотичними котиками. *Новинний сайт “nv.ua”* від 20 квітня 2022. URL: <https://life.nv.ua/ukr/art/patriotichni-kotiki-v-odesi-ukrajinskiy-hudozhnik-malyuye-yaskravi-grafiti-foto-50235381.html> (дата звернення: 20.04.2022).
7. Воропаєв Олександр. Одеські патріотичні котики. *Вебсайт “LBWS cats”* від 19 серпня 2022. URL: <https://foto-still.com/lbws-cats/> (дата звернення: 19.08.2022).
8. Днем Народження Одеси вважається 2 вересня 1794-го року, а сама назва міста вперше датується січнем 1795 року. *Вебсайт «Южне City»*. URL: <https://yuzhne.city/articles/218126/katerina-ii-zasnovnitsya-odesi-chi-okupantka-hadzhibeyu>. (дата звернення: 03.03.2023).
9. Добровольська Марія. «Нетіпичная» Одеса: як живе, обороняється та не падає духом місто під час війни. *Інтернет-видання «Біляївка city»*. URL: <https://bilyayivka.city/articles/225499/netipichnaya-odesa-yak-zhive-oboronyayetsya-ta-ne-padaye-duhom-misto-pid-chas-vijni>. (дата звернення: 17.11.2022).
10. Довгополова Оксана. Одеса в ЮНЕСКО: чому статус всесвітньої спадщини — це відповідальність, а не подарунок, і до чого тут пам'ятник Катерині. *Інтернет-видання “Lb.ua”* від 21 жовтня 2022. URL: https://lb.ua/culture/2022/10/21/533004_odesa_yunesko_chomu_status.html. (дата звернення: 21.10.2022).
11. Коршак Наталія. Зруйновані ракетами будинки, місто в барикадах та повалений пам'ятник Катерині: головні фото року Одещини. *Вебсайт «Суспільне Новини»* від 31.12.2022. URL: <https://suspilne.media/349880-zrujnovani-raketami-budinki-misto-v-barikadah-ta-povalenij-pamatnik-katerini-golovni-foto-roku-odesini/> (дата звернення: 31.12.2022).
12. Котова Олена. «Если маму кто-то тронет...»: одеські художники створюють плакати нового часу. *Інтернет-видання “Odessa-life”*. URL: <https://odessa-life.od.ua/news/esli-mamu-kto-to-tronet-odesskie-hudozhniki-sozdajut-plakaty-novogo-vremeni-foto>. (дата звернення: 03.11.2022).
13. Курортний сезон в Одесі в умовах війни. *Інтернет-газета «Одеське життя»* від 25 червня 2022. URL: <https://odessa-life.od.ua/uk/article-uk/kurortnij-sezon-v-odesi-v-umovah-vijni-video>. (дата звернення: 25.06.2022).
14. Леві Бернар-Анрі. Молитва за Одесу. Місто, що завмерло в очікуванні. *Електронний журнал “New voice”*. URL: <https://nv.ua/ukr/opinion/shcho-vidbuvayetsya-zaraz-v-odesi-reportazh-viyuna-rosiji-chorne-more-povini-ukrajini-50229379.html>. (дата звернення: 30 березня 2022).
15. Лукашова Соня. Одеса воєнна. Екскурсія містом, в яке все частіше летять російські ракети. *Інтернет-видання «Українська правда»* від 2 травня 2022. URL: <https://www.pravda.com.ua/articles/2022/05/2/7343387/> (дата звернення: 03.05.2022).
16. Ляшонок Ніна, Зозуля Юлій. «Не робіть нам нерви»: як в Одесі готуються до оборони (фотохроніка війни). Мультимедійна платформа іномовлення України «Укрінформ» від 2 березня 2022. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-ato/3417908-ne-robit-nam-nervi-ak-v-odesi-gotuutsa-do-oboroni.html>. (дата звернення: 02.03.2022).
17. Мазур Андрій. Президент Асоціації зоопарків України Володимир Топчій: під час війни лемурам іноді доводиться роздавати пледи, а папуг селити в кабінет директора. *Інформаційне агентство «УНІАН»* від 20 січня 2023. URL: <https://www.unian.ua/society/prezident-asociacii-zooparkiv-ukrajini-volodimir-topchiy-pid-chas-viyni-lemuram-inodi-dovoditsya-rozdavati-pledi-a-papug-seliti-v-kabinet-direktora-12116133.html>. (дата звернення: 20.01.2023).
18. Одеса готується до включення до основного Списку всесвітньої спадщини ЮНЕСКО. *Офіційний сайт міської ради Одеси*. URL: <https://omr.gov.ua/ua/news/229947/> (дата звернення: 28.09.2022).
19. Одесу вперше відвідав Генсек ООН. *Офіційний сайт міської ради Одеси*. URL: <https://omr.gov.ua/ua/news/229403/> (дата звернення: 19.09.2022).

20. Процепова Ксенія. На Алеї Слави в Одесі закрили плівкою монумент з написом «Місто-герой Москва». Вебсайт «Суспільне Новини» від 13 травня 2022. URL: <https://suspilne.media/239028-na-alei-slavi-v-odesi-zakrili-privkou-monument-z-napisom-misto-geroj-moskva/> (дата звернення: 13.05.2022).
21. Русев Іван. Facebook-сторінка «Національний природний парк «Тузлівські лимани»» URL: <https://www.facebook.com/432082570182393>. (дата звернення: 23.01.2023).
22. Facebook-сторінка екскурсовода Дмитра Шаматажі. URL: <https://www.facebook.com/100010343475266/> (дата звернення: 23.01.2023).
23. Facebook-сторінка директора Одеського зоопарку Ігора Белякова. URL: <https://www.facebook.com/zmeubelyakov> (дата звернення: 11.02.2023).
24. Facebook-сторінка завіт Одеського театру юного глядача ім. Олеші Лілії Штекель. <https://www.facebook.com/liliya.shtekel>. (дата звернення: 23.01.2023).
25. Шишацький Євген. Мандрівка до потойбіччя. Маріуполь. – Харків: Фоліо. – 2022. – 224 с. URL: <https://book-ye.com.ua/seo/catalog/zhurnalistyka-reportazhi/mandrivka-do-potojbichchya-mariupol/> (дата звернення: 13.02.2023).
26. Штекель Михайло. «Одеса для одеситів» – сумно жартують екскурсоводи: яким буде військовий туристичний сезон? *Новинний «Радіо свобода»* від 26 травня 2022. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/odesa-turyzm-plyazhi-zatoky/31870042.html>. (дата звернення: 26.05.2022).
27. ЮНЕСКО внесла історичний центр Одеси до переліку всесвітньої спадщини під загрозою. Як це допоможе зберегти місто? *Новинний сайт «Голос Америки»* від 25 січень 2023. URL: <https://ukrainian.voanews.com/a/odesa-unesco-viina-kultura/6933590.html>. (дата звернення 25.01.2023).
28. Одеса потрапила у список міст від The Independent, які варто відвідати у 2022 році. *Інтернет-видання «Travel news»* від 08.01.2022. URL: <https://travelnews.com.ua/?s=%D0%BE%D0%B4%D0%B5%D1%81%D0%B0>. (дата звернення: 08.12.2022).
29. Nyholm Per. Mens vi venter pa krigen. *Newspaper «Jyllands-Posten»* as of 14 Juni 2022. (дата звернення: 14.06.2022).

Zadorozhnia A. H., Andreychuk V. V. RUSSIA'S WAR AGAINST UKRAINE (2022–2023): WHAT THE INTERNET MEDIA WROTE ABOUT ODESSA RESORT CITY

The article is devoted to the problem of recreational development of the famous resort town on the Black Sea coast during Russia's genocidal war against Ukraine. The main attention was devoted to the events that took place in the first year of the full-scale invasion. The role of hospitable Odessa for people who were forced to leave their homes in the east of the country, where there were round-the-clock rocket attacks, hostilities, and part of the territory remained under occupation, was determined. It has been proven that during the period when the tourism sector fell into disrepair and tourists could not visit the country, Ukrainians from other regions found shelter in the sanatoriums' rooms and improved their psychological state, thanks to city walks and cultural events.

The peculiarities of the preparation of materials about trips to Odesa and to this region by representatives of the electronic mass media, the issues of excursions at this time and the prospects for their development were considered. The analysis included the materials of Odessa journalists, representatives of the tourism sector, historians, local historians and tour guides, who presented information about the current state of presented industry development on their own or group pages of social networks. An analysis of the publications of domestic and foreign experts, journalists, who wrote about the changes in this field, related to the Russian attack, was carried out.

The essence of the problem boils down to determining the process of transforming conventional tourism into extreme-cognitive tourism. The main components of the military travel industry have been identified. It was about the condition of Odesa beaches, threats to vacations, changes in the face of the historical centre, appearance of new symbols of the city, and the role of posters as a means of promoting patriotism and population consolidation was revealed. The article provides a detailed description of well-known and innovative types of tourism. The reasons for their appearance were analysed, and development prospects were clarified.

Key words: Russia's war against Ukraine, military Odesa, online media, social networks.